

Faragó Laura Baranyában gyűjtött moldvai csángó népdalai¹

A Magyar Televízió 1970. évi *Röpülj Páva* vetélkedőjének nagydíjasa, az azóta méltó karriert befutó Faragó Laura akkoriban elsősorban a moldvai csángók énekeiből merítette a műsorában előadott dalokat. Mégpedig rendhagyó módon, hangszeres kíséret nélkül, amit akkoriban nem volt könnyű megvalósítani a televízióban uralkodó szemlélet ellenében. De a fő szervező, Vass Lajos karnagy azóta is utolérhetetlen ízlésvilága, valamint a páratlan színvonalú zsűri – többek között Török Erzsé, Kodály Zoltánné, Sárosi Bálint – hozzásegítette az énekest ennek az autentikus előadásmódnak érvényesítéséhez és szépséges megvalósításához. Aztán egy évre rá, Jancsó Adrienne Irodalmi Színpadon bemutatott *Földédes-anyám* műsorsorozatában működött közre a nemrég elhunyt „imádságos asszony” Erdélyi Zsuzsa gyűjtéseivel: az akkor még csak kéziratban létező *Hegyet hágék...* kötetből adott élő énekes és szöveges imádságokat.

Faragó Laura a szegedi tanítóképző intézet diákjaként kezdett érdeklődni a moldvai csángók népzeneje iránt. Baranyai útjára nem kisebb személység, mint Domokos Pál Péter kísérte el, s ő vezette be a második világháború során Baranyába érkezett csángók szellemi világába, kultúrájába. Nála alkalmasabb embert nem is találhatott volna a *Röpülj Páva* vetélkedő nyertese. A 44 esztendő múltán megjelent könyvben az akkori tapasztalatait, gyűjtéseit bemutató emlékek felelevenítik a még csak 25 esztendeje hazatelepült moldvai csángók „azon melegében” megszólaltatott és magnószalagra vett énekes kultúráját. Mintha befőttesüvegben őrizte volna a most felbontott, és eredeti zamatukkal közkinccsé kínált dallamokat.

Domokos Pál Péterrel együtt felkeresték azokat a csángó énekeseket, akik azóta a Népművészet Mesterei, a csángó népzene klasszikusai lettek. Az elevenen élő emlékekből megtudjuk, hogyan fogadta be a népdalgyűjtő Domokos Pál Pétert és munkatársát a lézpedi búcsú forgatagában Simon

¹ *A Baranyában élő moldvai magyarok hit- és dallamvilágáról* (CD melléklettel). Magyar Napló Kiadó. Bp. 2014.

Ferenc Józsefné és családja, hogy aztán életre szóló barátság szülessen ebből a véletlen – vagy talán éppen a gondviselés rendezte – alkalmi ismeretségből. Hasznos felismerések sorozata következett a találkozásból, ahol Domokos Pál Péter tudományos felkészültsége, valamint a lézpedi Ilona néni, a klézsei Demse Dávidné, a diószéni Benke Péterné istenadta képessége talált egymásra, hogy másfél emberöltő múltán Faragó Laura fölmutathassa népi kultúránknak ezeket a ragyogó gyöngyszemeit. Jól esik fellapozni a kottamellékleteket is tartalmazó dalokat, balladákat, keserveseket, mulató nótákat, amik azóta, hogy az első *Röpülj Páva* népdalvetélkedőt sikerre vitték, az egész Kárpát-medencében megismertették azt a kulturális kincset, amit az írástudatlan, de nagy műveltségű csángó bábák – öregasszonyok – őriztek meg minden szépet szerető magyar ember számára. Huszonöt népdalt és balladát tartalmaz a válogatás, a csángó népdalok termésének színe-javából. Nem mondom, hogy a legszebbeket, mert ezek közül mindegyik „legszebb”, de a legtöbbjének megpillantása nyomán bennem is megszólalt a klézsei Rózsi néni és Gyuri bácsi, a lézpedi Ilona néni jól ismert, sokat hallgatott hangja.

A népdalok mellett megismerkedhetünk Laura könyvéből a csángók hiedelemvilágának néhány elemével: mit kell tudni a *sárkányról*, a *jégyőzőkről*, a *lúdércekről*, a *vízvetésről* és a *tisztátalan helyekről*. Belekerült továbbá néhány apokrif imádság is azok közül, amik a mai napig őrzik a moldvai katolikus templomokból kiüldözött középkori magyar nyelvünket. Nagyon fontos, amit a népdalok előadásának módjáról, az éneklés stílusáról ír Faragó Laura, hiszen ezekről sem a kottás füzetek, sem a hangzóanyagok nem adtak pontos felvilágosítást, csak a hagyományörző nótafákkal való személyes találkozás nyújthat átvehető tapasztalatot. Nehéz is az ilyesmit szövegbe foglalni, hiszen a Péter bácsi segítségével felkeresett csángó énekesek 1970-ben, huszonöt esztendővel hazatelepedésük után a legrégebb stílust éltek, amin még alig vagy egyáltalában nem rontottak a rádióban, televízióban hallott „nótázó” énekesek. A szerző jó érzékkel ismeri fel és fogalmazza meg ennek az előadói stílusnak a lényegét, amit nem lehet a mások által készített hangfelvételekből elsajátítani: „Egyenes derékul ülnek énekléskor, szemük a távolba réved, s lejátszódik előttük minden egyes történet. Hisznek a dalok és a balladák szövegeiben. A népdalt nem árunak tekintik. Nem kelletik, nem toldják meg egyetlenegy fölösleges gesztussal sem. Éneklés közben eggyé válnak a népdallal.” Ahogyan Bartók Béla írta a csángó énekesekkel való találkozása után elő-

adói stílusukról, jellemző rá „a szentimentalizmusnak, az érzelmek túláradásának teljes hiánya”.

Szová kell tennünk hiányérzetünk néhány elemét is. Nyilván technikai okai lehettek, mégis hiányoljuk, hogy a könyvhöz mellékelt hanghordozóra nem kerültek rá azt eredeti, 1970-ben gyűjtött dallamok. Így Laura sajátos és rendkívül vonzó előadásában megismert balladák és keservesek stílusát nem tudjuk összevetni az autentikus hangzóanyaggal. Másik észrevételünk arra vonatkozik, hogy a könyvet illusztráló, s a Néprajzi Múzeum gyűjteményéből való, Székelyföldről származó kerámia-képek és motívumok nincsenek összhangban a csángó zenei anyaggal. Nem sikerült tehát megragadni a lehetőséget és megteremteni az összhangot, hogy a moldvai dallamokat rendkívül értékes, moldvai Gorzafalváról származó, archaikus motívumvilágú cserépedények képei díszítsék. Ezek az észrevételek azonban semmit sem vonnak le a Magyar Napló által közzétett kiadvány értékéből.

Faragó Laura hiteles képet rajzolt a hetven esztendeje, Baranya megyében fölkeresett csángó énekesek hit- és dallamvilágáról. A kép érvényesüléséhez nagymértékben hozzájárul az ugyancsak általa választott szöveggörnyezet. A könyv utolsó lapjain Domokos Pál Péter lánya, az ugyancsak népzenevel foglalkozó *Domokos Mária* vázolja, hogy mit jelentett édesapja számára a moldvai csángómagyarok sorsának és kultúrájának megismerése. A *Bevezetőben* pedig azt írja a költő *Juhász Ferenc*, hogy „külön szép ebben az áldott könyvben, hogy gyűjtője egyre mélyebbre ás anyanyelvünkben, mint a kútásó a gyökeres, agyagos földcsőben, hogy végül a mélyben, a hideg üresség alján a víz-eret megtalálja az éltető szent anyagot, életünk megváltó, föld-szülte könnyeit.”

Faragó Laura új könyvét átlapozva, a szerző szándéka szerint fölismerhetjük, átérezhetjük a csángók által őrzött magyar népzenei anyag értékét és megtartó erejét. Hozzásegít bennünket, hogy megismerjük és megőrizzük hagyományos kultúránknak ezt a szeletét. S ha valakiknek, hát a szegény csángóknak igen nagy szükségük van ezekre a szellemi erőkre, hiszen tudjuk, hogy amiképpen egy közösség őrzi hagyományos gyökereit, azonképpen őrzi ezek a gyökerek az ártó erőknél kiszolgáltatott közösséget.